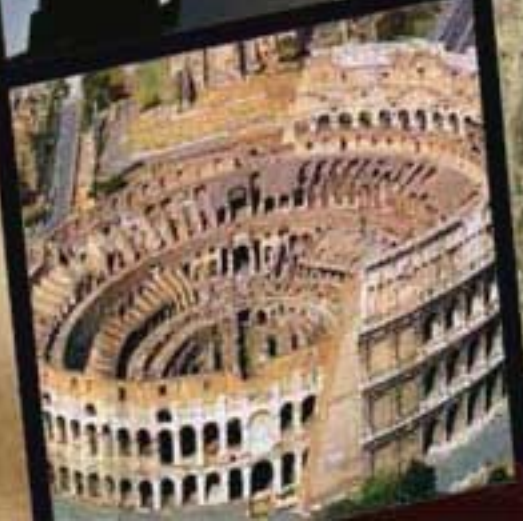

ხეობი

სამყარო

შურნალი ახალგაზრდებისათვის

ძველი რომი და ჩვენ

რისკავ გორდუნიანი

ანტიკურმა სამყარომ მრავალნაირი აღმავლობისა და დაქვეითების ხანგრძლივი გზა განვლო – მინოსური, მიკენური, ელინური, ელინისტური ეპოქების შემდგომ ისტორიის ასპარეზზე დომინანტურ ადგილს რომის იმპერია იკავებს.

გზა ლეგენდარული რომულუსისა და რემუსის მიერ ძვ. წ. VIII საუკუნეში დაარსებული პატარა ქალაქიდან უძლიერეს და უვრცელეს ტერიტორიაზე გადაჭიმულ იმპერიამდე აღსავსე იყო სასტიკი პოლიტიკური ბრძოლებით, რადიკალური რეფორმებითა და საკუთარი თუ სხვა ქვეყნების მკვიდრთა ომებში, პოლიტიკურ ბრძოლებში, გლადიატორთა შერკინებებში დაღვრილი სისხლით. მას შემდეგ, რაც ლათინურენოვანმა რომაელებმა იტალიის ტერიტორიასა და მიმდებარე კუნძულებზე მცხოვრები ხალხები (ეტრუსკები, ბერძნები, ფინიკიელები და სხვ.) თავიანთ ძალაუფლებას დაუქვემდებარეს, რომაული გავლენის რაც შეიძლება შორეულ ქვეყნებამდე გავრცელება დაიწყო. უკვე ძვ. წ. II საუკუნის მიწურულისათვის რომი მცირე აზიაში, პერგამონის სამეფოში, იკიდებს ფეხს და აქედან ანატოლიასა და მთელ ახლო აღმოსავლეთზე კონტროლის დამყარებისაკენ მიილტვის.

მართალია, ფაქტობრივად ამ დროიდან იწყება საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ სახელმწიფო გაერთიანებებსა და რომს შორის ურთიერთობები, მაგრამ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ

რომულუსი და რემუსი – ლეგენდის მიხედვით, რომის დამაარსებელი ტყუპი ძმები, ომის ღმერთის, მარსის, შვილები. რომულუსი იყო რომის პირველი მეფე. გადმოცემის თანახმად, ვერაგი ნათესავის მიერ გადაყრილი ჩვილი ძმები ძუ მგელმა იპოვა და თავისი რძით გამოზარდა. ამიტომაც ხშირად გამოისახებოდა რომულუსი და რემუსი როგორც ნოვდენე მგელს ძუძუს.

ქართველურ სამყაროსა და იტალიაში დამკვიდრებულ ხალხებს შორის კონტაქტები უფრო შორეულ წარსულს უნდა უკავშირდებოდეს. ამაზე მიგვითითებს ძლიერი მითოლოგიური ტრადიცია აიეტის დის, კოლხის კირკეს, იტალიასთან მდებარე კუნძულზე გადასახლების, მასთან განსანმენდად მედეასა და იასონის მისვლის, კირკესა და ოდისეუსის შვილის, ტელეგონოსის, განსაკუთრებული როლის შესახებ რომის მითოლოგიურ ისტორიაში. ამ უკანასკნელს ხომ ძველი იტალიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ქალაქის, ტუსკულუმის დაარსება და ტროელი ენეასისათვის ლაციუმში ძალაუფლების მოპოვებაში დახმარება მიეწერება.

ასევე საყურადღებოა, რომ იტალიის უძველესი მოსახლეობის, ეტრუსკების, უმნიშვნელოვანეს ბირთვს მცირე აზიიდან გადმოსახლებული ტირსენიელები წარმოადგენდნენ, ხოლო დღემდე არასრულყოფილად გაშიფრული ეტრუსკული, მსგავსად წინაბერძნული ენებისა, მეცნიერთა ერთი ნაწილის აზრით, ქართველურ ენობრივ სამყაროსთან ავლენს საგულისხმო კავშირებს.

და მაინც, თუკი მითებსა და ენათმეცნიერთა ვარაუდებს თავს დავანებებთ, შეიძლება ითქვას, რომ რომსა და ჩვენს წინაპრებს შორის ისტორიულად დადასტურებული ურთიერთობები სწორედ რომაელთა მცირე აზიაში შემოღწევის შემდგომ იწყება.

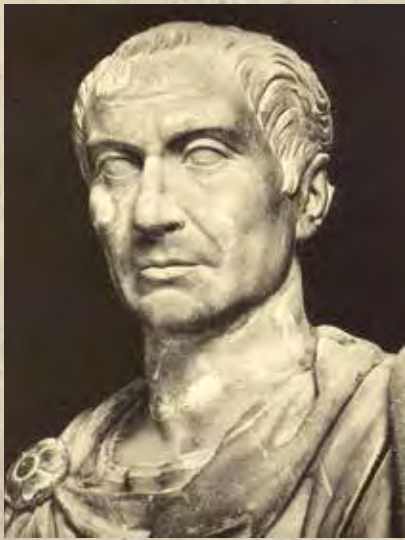
რა ხდებოდა ამ დროს საქართველოში და მის მეზობელ რეგიონებში?

დასავლეთ საქართველოში, რომლის განმაზოგადებელი სახელი ანტიკური ეპოქის ავტორებისათვის კოლხისი/კოლხიდა იყო, მოსახლეობის ძირითად ბირთვს, როგორც ჩანს, ზანების, სვანების და ქართველთა ქართველური ტომები ქმნიდნენ. აღმოსავლეთი საქართველო იბერიის სამეფოს ეკავა. მისი აღმოსავლეთით კავკასიური ალბანია კასპიის ზღვამდე ვრცელდებოდა, ხოლო სამხრეთით მდებარეობდა არმენია/სომხეთი, რომლის სამხრეთი და სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი ღრმად იყო შეჭრილი ანატოლიაში და სცილდებოდა კავკასიის რეგიონის ფარგლებს. საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთით შავი ზღვის სამხრეთი სანაპირო ზოლი, სადაც საუკუნეების წინ კოლხეთის ძლიერი სამეფოს ძალაუფლება ვრცელდებოდა და უპირატესად ქართველური ტომებით იყო დასახლებული, პონტოს სამეფოს გავლენის სფეროში იყო მოქცეული. აქ რომაელთა ანატოლიაში ექსპანსიის დაწყების მომენტისათვის ქართველურ ტომებთან ერთად, მრავლად იყვნენ ბერძნები, სპარსელები, არმენიელები. აღმოსავლეთით უმნიშვნელოვანეს ძალას ისტორიის ასპარეზზე ახლადგამოსული პართიის სამეფო წარმოადგენდა.

რომს საკუთარი პოლიტიკური მიზნების განსახორციელებლად აზიაში თავისი სამხედრო და დიპლომატიური შესაძლებლობების სრულად გამოყენება უხდებოდა, რამდენადაც ძალა უნდა ეჩვენებინა როგორც ჯერ კიდევ ალექსანდრე მაკედონელის მიმდევართა მიერ შექმნილი ელინისტური სახელმწიფოების ამბიციური მმართველებისათვის, იმპერიული

მითრიდატე ჰონტოელი – მითრიდატე VI ევპატორი დიონისე (Mithridates Eupator Dionysos) (ძვ. წ. 132-63) — პონტოს მეფე ძვ. წ. 121 წ-დან (ფაქტობრივად, ძვ. წ. 111 წ-დან). მემკვიდრეობით მიღებული მცირე სამეფო გააფართოვა: შემოიერთა მცირე არმენია, დაიპყრო კოლხეთი, ბოსფორის სამეფო და ყირიმის ბერძნული ქალაქები; ცდილობდა მთელი შავიზღვისპირეთის ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანებას და აზიიდან რომაელთა განდევნის მიზნით კავშირი შეკრა შავი ზღვის დასავლეთ სანაპიროს ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოებთან; გარკვეული დროით კაბადოკია და ბითინიაც შემოიერთა. მითრიდატე VI იყო ენერგიული, ფიზიკურად ძლიერი განათლებული პიროვნება, ნიჭიერი მხედართმთავარი და პოლიტიკოსი, ძალზე მკაცრი და შეუბრალებელი.

იულიუს კეისარი, იგივე ცეზარი (Julius Caesar) (ძვ.წ. 100-44) – ძვ. რომის პოლიტიკური მოღვაწე, მხედართმთავარი, რეფორმატორი, მწერალი და ორატორი.

სწრაფების მქონე პარტიისათვის, ისე საკუთარი პოლიტიკის გატარების მოსურნე კავკასიური სამეფოებისათვის. მცირე აზიასა და მიმდებარე რეგიონებში დამკვიდრების პირველი ეტაპი, რომელსაც მეცნიერებაში რომაული ჰეგემონიის დამყარების პერიოდი ეწოდება, აღინიშნა სასტიკი ომებით მითრიდატე პონტოელთან, რომელმაც გარკვეული დროით, ფაქტობრივად, მთელ ანატოლიაზე დაამყარა კონტროლი. მას მხარს უჭერდნენ კოლხები, რომლებთანაც მითრიდატეს, შესაძლოა, ეთნიკური ნათესაობაც აკავშირებდა, იბერიელები და სხვა კავკასიელი ხალხები. თუმცა აღმავლობის გზაზე შემდგარი რომაელების მრავალწლიანი სამი ომი მითრიდატესთან (I – ძვ. წ. 89-85; II – 83-81; III – 74-64) პონტოელი ტირანის გაქცევითა და ტრაგიკული სიკვდილით დასრულდა.

მცირე აზიასა და კავკასიაში რომაელთა წარმატებული ლაშქრობების მთავარი გმირი სარდალი პომპეიუსი (გნეუს პომპეიუს მაგნუსი) იყო – მან თითქმის შეუძლებელი შეძლო: ხმელთაშუაზღვისპირეთში აღკვეთა მეკობრეობა, უცილობელი გახდა რომაელთა ჰეგემონობა ამ რეგიონში და რომაელთა მიერ შემოთავაზებული პოლიტიკური მოწყობის პრინციპებს უამრავი ხალხი და სამეფო დაუქვემდებარა. იბერიაში და კოლხეთში მისი ძლიერამოსილი ლაშქრობების შედეგად რომაელთა თვალსაწიერში დიდი ხნით მოექცა როგორც აღმოსავლეთი, ისე დასავლეთი საქართველო. მისი იბერიაში ყოფნის კვალს დღემდე ინახავს მცხეთაში მდინარე მტკვარზე გადებული თალოვანი პომპეიუსის ხიდი.

ძვ. წ. I საუკუნე რომის ისტორიაში გამორჩეული იყო მოვლენათა დრამატული მსვლელობით, ისტორიის ასპარეზზე მოქმედ მთავარ ფიგურათა სწრაფი მონაცვლეობით (პომპეიუსის ტრიუმფი და მისი სასტიკი მარცხი იულიუს კეისართან, ამ უკანასკნელის სანრაფი აღმასვლა და ვერაგული მკვლელობა, ანტონიუსისა და კლეოპატრას ჰეგემონობა ეგვიპტესა და

პომპეიუსის ხიდი, მცხეთა.

აზერბაიჯანში აღმოჩენილი წარწერა, სადაც მოხსენიებულია კეისარი ავგუსტუსი და Legio XII Fulminata.

მცირე აზიაში და მათი ტრაგიკული მარცხი, ისტორიის ასპარეზზე ოქტავიანე ავგუსტუსის გამოსვლა და პრინციპატის ერის დაწყება) და ყოველივეს დაგვირგვინებით Imperium Romanum-ის – რომის იმპერიის – შექმნით, რამაც მსოფლიოში ახალი პოლიტიკური რეალობა წარმოქმნა.

რომის იმპერიამ გარკვეულწილად უკვე გლობალიზებულ ძველ სამყაროს თანაცხოვრების ახალი პრინციპი შესთავაზა, რომელიც Pax Romana-ს იდეოლოგიას ეფუძნებოდა და მისი არსი შემდეგში მდგომარეობდა: რომი იმპერიის პოლიტიკური გავლენის ქვეშ ყოფნის მოსურნე ხალხებს თანაცხოვრების გარკვეულ წესებს სთავაზობდა, რომელთა მიღების შემთხვევაში იგი უზრუნველყოფდა თავისი ინტერესების არეალში მშვიდობას და მეგობარი ხალხების უსაფრთხოების დაცვას.

რომმა იმპერიის სამხედრო ძლიერების მთავარი საყრდენი – თავისი ლეგიონები – ევროპის, აზიის და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონებში გაანაწილა და მათ ამ ტერიტორიების სამხედრო კონტროლი დააკისრა. ლეგიონების თვალსაწიერში საქართველოც მოექცა. პირველი ლეგიონი – Legio I Pontica – გარკვეული პერიოდიდან ე. წ. შავი ზღვის ფლოტთან ერთად აკონტროლებდა კოლხეთის სანაპიროს. აქ რომაულ სამხედრო ბანაკთა მთელი ჯაჭვი არსებობდა, რომლის რგოლებს ქმნიდნენ: ისიპორტუსი – ტრაპეზუნტის აღმოსავლეთით მდებარე პორტი, რიძუსი – რიზე, აფსაროსი – გონიო, პეტრა – შესაძლებელია ბათუმი, ფასისი – ფოთი, სე-ბასტოპოლისი – სოხუმი, პიტიუსი – ბიჭვინთა.

აღმოსავლეთ საქართველოს – იბერიას, კავკასიის ალბანიასთან ერთად, ერთხანს აკონტროლებდა ცნობილი Legio XII Fulminata, რასაც ბაქოს მიდამოებში აღმოჩენილი წარწერაც ადასტურებს. რომისათვის

კლეოპატრა (ძვ. წ. 69-30) – ძველი ეგვიპტის უკანასკნელი დედოფალი, ცნობილი სილამაზითა და გონიერებით. მან მოხიბლა და გაუმიჯნურდა ჯერ იულიუს კეისარს, რომელმაც კლეოპატრა ეგვიპტის ტახტზე დასვა (მანმადე საკუთარ მეუღლეს დაუპირისპირდა და სირიაში იქნა გაძევებული), კეისრის სიკვდილის შემდეგ კი დაუახლოვდა მარკუს ანტონიუსს და იქორწინა კიდევ მასზე. ანტონიუსის მარცხის შემდეგ კლეოპატრამ თავი მოიკლა.

ანტონიუსი (Marcus Antonius), იგივე მარკუს ანტონიუსი მარკუსი (დაახლ. ძვ.წ. 83-30), რომაელი მხედართმთავარი და პოლიტიკური მოღვაწე. თავი გამოიჩინა პალიესტინისა და ეგვიპტის წინააღმდეგ ომში (ძვ.წ.57-55), როგორც კავალერიის მეთაურმა. იგი რომზე ძალაუფლებას ოქტავიანესთან იყოფდა, განაგებდა აღმ. რომის ნაწილს და ეგვიპტის დედოფალ კლეოპატრასთან გაშიჯნურებული აღექსანდრიაში სახლობდა. ერთპიროვნული ძალაუფლებისათვის ოქტავიანესთან დაპირისპირებისა და ბრძოლების შედეგად თვითმკვლელობამდე მივიდა.

პრინციპატი (Principatus) – პირობითი ტერმინი, აღნიშნავს მონარქიის განსაკუთრებულ ფორმას, როცა დაცული იყო რესპუბლიკის ზოგიერთი ნიშანი. ჩამოყალიბდა რომში ძვ.წ.24-ახ.წ.193 წწ.-ში. პრინციპატის სისტემა ავგუსტუსის მმართველობის დროს გამოიკვეთა. იმპერატორს ეწოდებოდა პრინციფუსი. ავგუსტუსი და მისი მემკვიდრეები ერთდროულად ფლობდნენ უმაღლეს სამოქალაქო და სამხედრო ძალაუფლებას.

ალბანეზი, ანუ კავკასიის ალბანელები – დას. კასპიისპირეთში მცხოვრები უძველესი ტომი, კავკასიის ალბანეთის (ალბანიის) ძირითადი მოსახლეობა. ლაპარაკობდნენ ალბანურ ენაზე. ჰქონდათ საკუთარი დამწერლობა. თავდაპირველად იყვნენ წარმართები და IV ს-ში მიიღეს ქრისტიანობა. ალბანელები გაითქვიფნენ თურქული მოდგმის ტომებსა და მეზობელ ხალხებში.

სარმატები – საერთო სახელი ირანულენოვანი მომთაბარე ტომებისა, რომლებიც ძვ.წ. III-სს.წ. IV სს-ში სახლობდნენ მდინარეების დუნაისა და ტობოლის შორის მდებარე სტეპებში. მისდევდნენ მესაქონლეობას. ძვ. წ. III-II სს-ში აითვისეს ჩრდ. კავკასია. მონაწილეობდნენ ბოსფორის სამეფოს შინაომებში და ახ.წ. I ს-ში ილაშქრებდნენ ამიერკავკასიაში. სარმატები შეერივნენ ჩრდ. კავკასიის ადგილობრივ თურქულენოვან ტომებს.

საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული სახელმწიფო გაერთიანებები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ამ რეგიონში განლაგებული მეგობარი ქვეყნების ჩრდილოეთიდან პერიოდულად შემოჭრილი მომთაბარე აგრესიული ტომებისაგან დასაცავად და დაპირისპირებულ პარტიასა თუ სპარსეთთან და მათ მოკავშირეებთან პოლიტიკის განსასაზღვრად.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს იბერიის როლი რომთან ურთიერთობის პროცესში. ახ. წ. I-II საუკუნეებში იბერია იმდენად მომძლავრდა, რომ რეგიონში ერთ-ერთი მთავარი მოთამაშე გახდა. უკვე ავგუსტუსის დროს იბერია იმ ქვეყნებს შორის სახელდებოდა, რომლებიც რომის მეგობრობას ეძიებდნენ. განსაკუთრებით დიდ ყურადღებას უთმობენ რომაული ბერძნულ და ლათინურენოვანი წყაროები ფარასმანეს I-ისა და ფარასმანეს II-ის (ანუ ქართული ტრადიციის მიხედვით – ფარსმანისა (ახ. წ. 1-58) და ფარსმან ქველის (ახ. წ. 117-138)) მმართველობას (ტაციტუსი, დიო კასიუსი და სხვ.).

ფარსმანმა ალბანებისა და სარმატების მხარდაჭერითა და თავისი სიმამაცის, დიპლომატიური ნიჭისა და ვერაგობის წყალობით გარკვეულ ხანს შეინარჩუნა არმენიაზე კონტროლი, რისთვისაც მან ჯერ საკუთარი ძმა, არმენიის მეფე, თავის ვაჟს – რადამისტოსს ოჯახიანად ამოაწვეტინა, ხოლო შემდეგ კი, რომისათვის ერთგულების დამტკიცების მოტივით, საკუთარი ძეც მოაკვლევინა.

ტრაიანეს ფორუმი

იბერიის პოლიტიკის ეფექტურობამ მწვერვალს ფარსმან ქველის დროს მიაღწია. იბერთა მეფემ რომაელებსაც და პართიელებსაც აგრძობინა, რომ დამოუკიდებელი პოლიტიკის წარმოებას აპირებდა. იგი არ მოერიდა ურთიერთობების გამწვავებას თვით კეისარ ჰადრიანუსთან და მას უარი უთხრა მინვევაზე. მაგრამ, როგორც კი კეისარმა ანტონინუს პიუსმა იბერიის ტერიტორიული პრეტენზიების მიმართ კომპრომისული პოლიტიკა გაატარა, ფარსმანმა მიიღო მისი მინვევა და დიდი ამალით, ცოლითა და ძით ჩავიდა რომში, სადაც საზეიმო შეხვედრა მოუწყვეს. კეისარს უცვნია იბერიის ახალი, მნიშვნელოვნად გაფართოებული საზღვრები, დასწრებია მეფის, მისი ძისა და იბერიელ წარჩინებულთა სამხედრო ვარჯიშს. ფარსმანს ნება დართეს კაპიტოლიუმში მსხვერპლი შეეწირა, რაც უდიდესი პატივისცემის გამოხატულება იყო სტუმრის მიმართ და, რაც მთავარია, რომში ცხენოსანი ფარსმანის ქანდაკებაც კი დაუდგამთ.

ფარსმანთან ურთიერთობების გაუმჯობესებას ანტონინუს პიუსს ერთ-ერთ უთვალსაჩინოეს პოლიტიკურ მიღწევად უთვლიდნენ რომაელი ისტორიკოსები, ხოლო რომის ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს მოვლენათა აღმწერებელ ფაქტებში იბერიელთა ვიზიტს პირველი ადგილი ეკავა.

თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო რომისათვის იბერიის თანადგომა ჩრდილოეთ კავკასიასთან დამაკავშირებელი უღელტეხილების გასაკონტროლებლად, საიდანაც ადგილობრივ მეფეებს ყოველთვის შეეძლოთ გზა გაეხსნათ მომთაბარე ალბანური თუ სარმატული ტომებისათვის მცირე აზიური ქვეყნების დასარბევად და ასაოხრებლად, გვიჩვენებს მცხეთასთან, როგორც ჩანს, დარიალის ხეობიდან მომდინარე საფრთხეების გასაწვრთვლად აგებულ საგუმბაგოსთან, აღმოჩენილი ე.წ. ვესპასიანუსის (ანუ ვესპასიანეს) წარწერა, რომელშიც იბერიის მეფე მოხსენიებულია კეისრის მეგობრად და რომაელი ხალხის მოყვარედ.

მას შემდეგ, რაც ისტორიულ ასპარეზზე პართიას სასანიდური სპარსეთი ენაცვლება, იბერია სულ უფრო მეტად ექცევა სპარსეთის გავლენის სფეროში და ფაქტობრივად სპარსეთის მეფის ვასალი (ე.ი. დამოკიდებული) სახელმწიფო ხდება, თუმცა ახ. წ. III საუკუნის მიწურულიდან გარკვეული პერიოდით კვლავ ბრუნდება რომის ორბიტაში, რამაც მირიან მეფის, კონსტანტინე I-ის თანამედროვის, იბერიაში დასავლური ორიენტაციის კვლავ გაძლიერებასა და ქვეყანაში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებაში იჩინა თავი.

გაიუს ოქტავიანუსი ავგუსტუსი (Gaius Julius Caesar Octavianus) (ძვ.წ.63-ახ.წ.14) – რომის იმპერატორი, იულიუს კეისრის შვილობილი და მემკვიდრე. პრინციპატის ფუძემდებელი. პოლიტიკური კარიერა ანტონიუსთან ბრძოლით დაიწყო. მისი მმართველობის პერიოდში დამთავრდა რომში სამოქალაქო ომები, რის შემდეგაც მას სენატმა ავგუსტუსის წოდება მიანიჭა. იგი განაგებდა დას. რომს. მისი მმართველობის პერიოდი ოქროს ხანად იწოდება, ამ დროს რომში ყვაოდა ლიტერატურა და ხელოვნება.

ვესპასიანუსის (ანუ ვესპასიანეს) წარწერა – 1987 წელს მცხეთაში გათხრების დროს აღმოჩნდა ქვა ბერძნული წარწერით, სადაც ნათქვამია, რომ ვესპასიანემ და მისმა შვილებმა „იბერთა მეფე მითრიდატეს, მეფე ფარსმანისა და იამასასპოს ძეს, კეისრის მეგობარსა და რომაელთა მოყვარულს, და ხალხს ეს კედლები განუმტკიცეს“.

მირიან მეფე – მირიან III, ქართლის მეფე IV ს-ში, ბიზანტიის იმპერატორ კონსტანტინესა (306-337) და სომეხთა მეფის თრდატის (287-330) თანამედროვე. მეფობის დასაწყისში ირანელებთან ერთად იბრძოდა რომაელების წინააღმდეგ. მირიანის დროს, 337 წელს, ქართლში სახელმწიფო სარწმუნოებად გამოცხადდა ქრისტიანობა.

რომაული აბანოს ნანგრევები, გონიო

აგათიასი, იგივე აგათია სქოლასტიკოსი (გატჰიას შცჰოლასტიკოს) (დაახლ. 536-582) – ბიზანტიელი პოეტი და ისტორიკოსი. მისი მთავარი თხზულებაა „იუსტინიანეს მეფობისათვის“, სადაც ავტორი ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით გადმოგვცემს ბიზანტიის იმპერიის 552-558 წწ-ის ამბებს და VI ს-ის დას. საქართველოს – ლაზიკის – ისტორიის ძირითადი წყაროა.

აბასგები (აბაზგები) და აფსილები (აფსილები) – ძველი აფხაზური ტომები. სიტყვა აბაზგიდან მომდინარეობს ქართული სახელი აბაზი/აფხაზი; სიტყვა აფსილი და აფხაზების სახელი აფხაზურად – აფსუა ერთი ძირიდანაა.

განსხვავებით აღმოსავლეთ საქართველოსაგან, დასავლეთ საქართველოში რომსა და IV საუკუნის პირველი ნახევრიდან კონსტანტინოპოლსა და სპარსეთს შორის პოლიტიკური გავლენის გაძლიერებისათვის წარმოებულ ქიშპობაში გაცილებით უფრო გამოკვეთილი იყო პირველის უპირატესობა. აქ, კოლხეთის ტერიტორიაზე, ახ. წ. II საუკუნიდან იწყება ლაზიკის სამეფოს ჩამოყალიბება, რომელმაც თავის ფარგლებში თანდათანობით მთელი დასავლეთი საქართველო მოიცვა. ლაზიკის აღმავლობას ბიძგი მისცა როგორც დასუსტებული რომაული იმპერიის ფაქტობრივმა გაყოფამ დასავლეთისა და აღმოსავლეთის სფეროებად, ისე რომის სურვილმა, აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში ჩამოყალიბებულყოფილი იხეთი ძალა, რომელიც შეაკავებდა ჩრდილოეთიდან კავკასიის გავლით იმპერიის ფარგლებში აგრესიული ტომების შემოჭრას და კოლხეთის ტერიტორიაზე ადგილობრივ მმართველთა ამბიციის შესაბამის ძლიერ ვასალურ სამეფოს შექმნიდა. მაგრამ რომს აქ ესაჭიროებოდა ისეთი შედარებით მომცრო სამეფოების წარმოქმნის ნახალისებაც, რომლებიც, საჭიროების შემთხვევაში, ლაზიკის სურვილს, დამოუკიდებელი პოლიტიკა ეწარმოებინა, დააბალანსებდნენ. ასე გამოჩნდნენ დასავლეთ საქართველოში აბასგთა და აფსილთა სამეფოები, რომელთა მეფეებს ჯერ რომის, შემდეგ კი ბიზანტიის მმართველები ნიშნავდნენ. V საუკუნეში, გობაძეს/გუბაზ I-ის მეფობის დროს უნდა მომხდარიყო ლაზიკაში ქრისტიანობის ოფიციალურ სარწმუნოებად აღიარება, თუმცა ცალკეული ქრისტიანული თემების არსებობა აქ ბევრად უფრო ადრე ივარაუდება.

VI საუკუნის შუა პერიოდისათვის ბიზანტიას, სპარსეთსა და ლაზიკას შორის ურთიერთობები იმდენად ჩაიხლართა, რომ 541 წელს ბიზანტიელთა წინააღმდეგ დაწყებული აჯანყება ლაზიკაში ირანსა და ბიზანტიას შორის ოცნლიან ომში გადაიზარდა (ახ. წ. 542-562). ბიზანტიასა და სპარსეთთან ურთიერთობებში საშური ლავირების უნარს იჩენს ლაზთა მეფე გობაძეს/გუბაზ II. იგი ჯერ სპარსეთს მიმართავს ბიზანტიის წინააღმდეგ დასახმარებლად, თუმცა, როგორც კი სპარსელთა ვერაგობაში რწმუნდება, კვლავ დასავლეთში ეძიებს თანადგომას. როდესაც გუბაზის ხშირი საყვედურებითა და იმპერატორთან დაბეზლებით გაბოროტებულმა ბიზანტიელმა სარდლებმა იგი ვერაგულად მოკლეს, ლაზების წინაშე კიდევ ერთხელ დაისვა მთელი სიმწვავით ბიზანტიასა და სპარსეთს შორის არჩევანის გაკეთების საკითხი. თუკი ბერძენ ისტორიკოსს, აგათიასს, ვერწმუნებით, მეფის მკვლელობით გამონვეულ კრიტიკულ მომენტში ლაზთა შეკრება მოეწყო. აქ ერთმანეთს ორი ორატორულ ხელოვნებას დაუფლებული დიდებული დაუპირისპირდა: აიეტესი გამობატავდა მეფის მოკვლით შეძრულ ხალხში პოპულარულ ანტიბიზანტიურ განწყობილებებს, რითაც სრული მხარდაჭერა მოიპოვა. მაგრამ მეორე დიდებულმა, ფარტაძესმა, თავისი ბრწყინვალე სიტყვით ხალხი დაარწმუნა, სიმართლის ისევ და ისევ კეისრის კარზე ძიების სისწორეში. და მართლაც, კეისარმა იუსტინიანუსმა შეისმინა რჩეულ ლაზთა სამართლიანი მოთხოვნები, მეფედ გუბაზის უმცროსი ძმა ნათე დაამტკიცა, ხოლო გუბაზის

მკვლევები გასამართლდნენ და სიკვდილით დაისაჯნენ.

ლაზ ორატორთა სიტყვებში ნათლად ჩანს იმ რიტორიკული სკოლის კეთილი კვალი, რომელიც ანტიკურ ფასისში მსმენელებს მჭევრმეტყველების ხელოვნებას აზიარებდა. ქართული ტრადიცია, ანტიკურისაგან განსხვავებით, დასავლეთ ქართულ სამეფოს ეგრისს უწოდებდა და მასში წარმოდგენილი იყო სამივე ქართველური ელემენტი: სვანური, ზანური (ანუ მეგრულ-ლაზური) და ქართული (ანუ იბერიული). სწორედ ეს ფაქტორი გახდა ერთ-ერთი გადამწყვეტი, რომ საქართველოს გაერთიანება შუა საუკუნეებში სწორედ ისტორიული ლაზიკის – ეგრისის რეგიონიდან იწყება, სადაც განსაკუთრებით თვალსაჩინო იყო ძირითად ქართველურენოვან ტომთა გენეტიკური ერთიანობის იდეა.

საქართველოს მრავალსაუკუნოვანი კავშირები ანტიკურ სამყაროსთან და შემდეგ ბიზანტიასთან გადამწყვეტი აღმოჩნდა ჩვენი ქვეყნისათვის აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის პრინციპული არჩევანის გაკეთების საკითხში. ამის უმთავრესი შედეგია ჩვენი ევროპული ორიენტაცია, საქართველოსთან დაკავშირებული მოვლენებისა და ფიგურების ანტიკურ წერილობასა და მხატვრულ კულტურაში უკვდავყოფა და ქვეყანაში ჩვენი მეობის ერთ-ერთი უმთავრესი საყრდენის – ქრისტიანობის – გავრცელება და დამკვიდრება.

ჰადრიანუსი (ანუ როგორც ასევე გვხვდება: ადრიანე, ჰადრიანე), პუბლიუს ელიუსი (Publius Aelius Hadrianus) (ახ.წ. 76-138) – რომის იმპერატორი 117-138 წწ-ში. მის დროს მოხდა რომის სახელმწიფოს შემდგომი ცენტრალიზაცია და იმპერატორის ხელისუფლების განმტკიცება.

ანტონინუს პიუსი – ანტონიუს ტიტუს ავრელიუს ფულვუს პიუსი (Antonius Titus Aurelius Fulvus Pius) – რომის იმპერატორი 138 წ-დან. იგი ჰადრიანუსმა იშვილა და თავის მემკვიდრედ გამოაცხადა. მისი იმპერატორობის დროს სახელმწიფო გაძლიერდა პოლიტიკურად და ეკონომიკურად, მონესრიგდა პროვინციების მმართველობა. ატარებდა მშვიდობიან საგარეო პოლიტიკას. გაამაგრა სახელმწიფო საზღვრები.

ჟურნალი დაფინანსებულია აშშ-ის საელჩოს მიერ. გამოცემაში
გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ
ასახავდეს აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის თვალსაზრისს.

საქართველოს სტატისტიკისა და სპეციალური უკუთქართვათა ქვლვის უწყისი

ჟურნალი მოამზადა საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების
კვლევის ფონდმა.

ყველა უფლება დაცულია ©

მთავარი რედაქტორი: ალექსანდრე რონდელი

რედაქტორ-კორექტორი: რუსუდან მარგშივილი

დიზაინი და დაკაბადონება: მართა თაბუკაშვილი

სარედაქციო კოლეგია: ვლადიმერ პაპავა, ეკატერინე მეტრეველი, ნინო რამიშვილი,

მერაბ კაკულია, კახა გოგოლაშვილი

სტატიების ავტორები:

მერაბ კაკულია

გიორგი ხოშტარია

ზაზა ფირალიშვილი

გიორგი ლომჯანიძე

ჭიჭიკო ჯანელიძე

ვასილ კაჭარავა

ალექსანდრე რონდელი

რისმაგ გორდეზიანი

ლევან ბერძენიშვილი

ჩვენი მცდელობის მიუხედავად, ვერ მოხერხდა ჟურნალში გამოყენებული ზოგიერთი
ფოტოს საავტორო უფლებების მფლობელის ვინაობის დადგენა, გამომხაურების
შემთხვევაში გამომცემელი მზადაა დაიცვას საავტორო უფლებები.

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია იხ. ვებგვერდზე: www.gfsis.org